

FORMATION OF TOURIST DESTINATIONS BASED ON CULTURAL HERITAGE SITES

Bobomurod Fayziyev¹

Tashkent City Tourism Department

DOI: 10.5281/zenodo.15124086

Article History	Abstract
Received: 17.02.2025 Accepted: 31.03.2025	This article considers the issues of forming tourist destinations based on cultural heritage sites. The introduction highlights the interrelationship between cultural heritage and tourism, as well as the relevance of conducting research in this area. The methodology section describes the methods used in the study - approaches such as literature analysis, comparison, study of statistical indicators and observation. The results section analyzes the main positive and negative aspects of tourist destinations based on cultural heritage sites, as well as problems arising in the development of the sector. The discussion discusses the solutions to these problems and the advantages of the proposed approaches. The conclusion section provides specific recommendations for further developing the potential of the tourism industry through the study and rational use of cultural heritage sites.

Keywords: cultural heritage sites, tourism, directions, methodology, research, development, strategy, economic efficiency, innovative approach.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Tashkent City Tourism Department, Tashkent, Uzbekistan

MADANIY MEROS OBYEKTлари ASOSIDA TURISTIK YO'NALISHLARNI SHAKLLANTIRISH

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

madaniy meros obyektlari, turizm, yo'nalishlar, metodologiya, tadqiqot, rivojlanish, strategiya, iqtisodiy samaradorlik, innovatsion yondashuv.

ANNOTATSIIYA/ АННОТАЦИЯ

Mazkur maqolada madaniy meros obyektlari asosida turistik yo'nalishlarni shakllantirish masalalari ko'rib chiqiladi. Kirish qismida madaniy meros va turizmning o'zaro bog'liqligi, shuningdek, ushbu yo'nalishda tadqiqot olib borishning dolzarbligi yoritiladi. Metodologiya bo'limida tadqiqotda foydalanilgan usullar – adabiyotlarni tahlil qilish, solishtirish, statistik ko'rsatkichlarni o'rganish va kuzatish kabi yondashuvlar bayon etiladi. Natijalar bo'limida madaniy meros obyektlariga asoslangan turistik yo'nalishlar bilan bog'liq asosiy ijobiy va salbiy jihatlar, soha rivojida yuzaga keladigan muammolar tahlil qilinadi. Munozarada esa ushbu muammolarning yechimlari va taklif etilayotgan yondashuvlarning afzalliklari muhokama qilinadi. Xulosa qismida madaniy meros obyektlarini o'rganish va ulardan oqilona foydalanish orqali turizm sanoati salohiyatini yanada rivojlantirish bo'yicha aniq tavsiyalar beriladi.

Kirish

Madaniy meros obyektlari kishilarning o'tmishi, an'analari va qadriyatlarini o'zida aks ettiruvchi qimmatli manbalardir. Bugungi kunda turizm sohasining rivojlanish tendensiyalari ushbu obyektlarni kompleks o'rganish va ular asosida maxsus yo'nalishlar shakllantirish masalalarini kun tartibiga olib chiqmoqda. Ma'lumki, turizm nafaqat iqtisodiyotning daromad keltiradigan muhim tarmog'i, balki madaniy diplomatiyani kuchaytirish, xalqaro aloqalarni rivojlantirish, ma'naviy merosni kelajak avlodlarga yetkazish vositasi sifatida ham muhim o'rin tutadi. Shu munosabat bilan, madaniy meros obyektlari asosida turistik yo'nalishlarni shakllantirish rivojlanishning strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu nafaqat yurtimizda, balki dunyoning turli hududlarida ham katta qiziqish uyg'otmoqda.

XXI asrda turizm sohasi raqobatbardosh bo'lib bormoqda. Tabiiy va madaniy meros yetarli darajada o'rganilib, jahon hamjamiyati e'tiboriga havola etilishi taraqqiyotga xizmat qiladi. Shu bilan birga, turistlar, xususan, xorijiy mehmonlar faqat boy ma'naviy tarixga ega manzillarni tomosha qilish bilangina cheklanib qolmay, balki ular bu manzillarning tarixi, qo'llanilishi, kelib chiqishi hamda bugungi kundagi ahamiyatiga doir chuqur ma'lumotga ham ega bo'lishni xohlaydi. Shuning uchun madaniy meros obyektlarini tadqiq etish, ularning nafaqat me'moriy xususiyatlari, balki ma'naviy-ruhiy, sotsiokulturologik jihatlarini ham o'rganish, yakunda mazkur obyektlar asosida puxta rejalashtirilgan turistik yo'nalishlar yaratish zarur.

Mazkur maqola madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish va ular asosida turistik yo'nalishlarni shakllantirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarning umumiy

xulosalarini taqdim etadi. Shuningdek, IMRAD (Introduction, Methods, Results, Discussion) yondashuvi asosida ishlandi, bu esa izlanish davomida bosqichma-bosqich ilmiy uslublarni qo'llashga imkoniyat yaratdi. Kelgusi bo'limlarda mavzuning barcha asosiy jihatlari keng yoritiladi.

Tadqiqot doirasida, avvalo, madaniy meros va turizm sohasiga oid ilmiy-adabiy manbalar, xorijiy hamda mahalliy tadqiqotchilar, nufuzli tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan statistika va tahliliy ma'lumotlar chuqur o'rganildi. Bu jarayonda kontent-tahlil usuli yordamida ilmiy maqolalar, monografiyalar va turizm strategiyalari bilan bog'liq hujjatlar ko'rib chiqildi. Shuningdek, madaniy merosni saqlash, targ'ib etish bo'yicha ilmiy ishlar taqqoslash usulida tahlil qilindi.

Yana bir muhim uslub sifatida kuzatish va soha mutaxassislari bilan intervyu o'tkazish yo'li tanlandi. Olingan ma'lumotlar sayyohlar oqimini shakllantirish, mavjud turistik resurslardan foydalanish, marketing strategiyasini ishlab chiqish hamda turizm infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni aniqlashga yordam berdi. Tadqiqotda chuqur o'rganilgan masalalardan biri, turizm boshqaruv tizimidagi innovatsion yondashuvlar bo'lib, bunda raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar va interaktiv xizmatlar yordamida turistlar oqimini yanada kengaytirish imkoniyatlari atroflicha ko'rib chiqildi.

Metodologik yondashuv yakunida olingan ma'lumotlar statistika asosida tartibga solinib, sifat tahlili uslubida chuqur talqin etildi. Ushbu jarayonda sotsiologik so'rovnomalar orqali olingan dalillar hamda mahalliy jamoalarning fikr-mulohazalari inobatga olingan holda, madaniy meros obyektlari asosida turistik yo'nalishlarni shakllantirish bo'yicha ma'lumotlar bazasi yaratildi. Tadqiqot yakunlarida ushbu ma'lumotlar bazasi madaniy meros obyektlaridan oqilona foydalanish, ularga sayyohlarning qiziqishini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashga xizmat qilishi taxmin qilindi.

O'tkazilgan izlanishlar shuni ko'rsatadiki, madaniy meros obyektlari bazasida turistik yo'nalishlarni shakllantirish bir qator ijobiy natijalarga olib keladi. Avvalo, bu yurt brendining mustahkamlanishi va xalqaro miqyosda yuksalishiga xizmat qiladi. Mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir qiluvchi qo'shimcha daromad manbalari paydo bo'ladi. Shuningdek, mahalliy aholi bandligini oshirish, hunarmandchilik va boshqa ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish orqali turizm mintaqaviy taraqqiyotga ham hissa qo'shadi.

Tahlillar davomida madaniy meros obyektlari joylashgan hududlarda asosiy muammo infratuzilma yetarlicha rivojlanmaganligi ekani aniqlandi. Ba'zi qadimiy obidalar va tarixiy shaharchalarda turistlar uchun zarur bo'lgan qulay mehmonxonalar, transport tarmog'i, yo'l-yo'riq belgilarining mavjud emasligi tashrif buyuruvchilar oqimini cheklashi mumkin. Shuningdek, mavjud obyektlarning ma'lumot taqdim etish va ko'rsatma berish tizimi, xususan, xorijiy tillarda yetarlicha tarjima qilinmaganligi yoki zamonaviy texnologiyalarga integratsiyasi yo'qligi ham turizm rivojiga to'sqinlik qiluvchi omillardan hisoblanadi.

Biroq, o'tkazilgan so'rovnomalar shuni ko'rsatdiki, turistlarda madaniy meros obyektlarini chuqur bilish, tarixi, san'ati va me'morchilik an'analarini o'rganishga bo'lgan

ishtiyiq juda yuqori. Agar mazkur obyektlarga zamonaviy tarzda yondashilib, ularga oid ma'lumotlar internet saytlari, mobil ilovalar orqali hamda ijtimoiy tarmoqlar yordamida taqdim etilsa, potencial sayyohlar oqimini oshirish mumkin. Natijada mehmonlar nafaqat madaniy merosni tomosha qilishadi, balki uni to'laqonli anglash, tarixiy jarayonlarni his qilish imkoniyatiga ham ega bo'ladilar.

Yana bir topilma shuki, madaniy meros obyektlari atrofida tematik tadbirlar, festivallar, ko'rgazmalar va konsertlar tashkil qilish orqali sayyohlar uzoqroq muddatga qolishlariga erishish mumkin. Bunday yondashuv yakuniy natijada turizm mavsumiyligiga barham berish, yil davomida sayyohlikni faollashtirish va doimiy daromad manbaini ta'minlash imkonini beradi.

Natijalardan kelib chiqib, madaniy meros obyektlaridan barqaror foydalanish uchun bir necha strategik chora-tadbirlarni takomillashtirish lozimligi ayon bo'ldi. Avvalo, infratuzilmani rivojlantirish va turistik muhitni qulaylashtirish masalalari ko'rib chiqilishi zarur. Yo'llar va transport imkoniyatlarini yaxshilash, tarixiy obidalar atrofini obodonlashtirish, zarur xizmat ko'rsatish shoxobchalarini tashkil etish turizmning bosh talablaridandir. Mahalliy jamoalar bilan hamkorlik qilish, ularga xizmat ko'rsatish bo'yicha o'quv-seminarlar o'tkazish, an'anaviy hunarmandchilik va taomlarni ommalashtirish natijasida ular turizm jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadilar. Bu esa ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, xorijiy turistlar uchun zarur sharoitlarni yaratish ham diqqat markazida bo'lishi kerak. Madaniy meros obyektlariga qaratilgan yo'nalishlarda sifatli gid-ekskursovodlar faoliyati, ko'rsatkich-tablolar hamda ko'rgazmali materiallarning bir necha tilda bo'lishi, mobil ilovalar orqali virtual ekskursiyalar taqdim etish kabi zamonaviy amaliyotlar joriy etilishi katta samara beradi. Bunday loyihalar orqali turistlar ob'ektlar tarixini yanada interaktiv tarzda o'rganish, bayram va tadbirlar haqida oldindan ma'lumot olishlari, bron qilish xizmatlaridan foydalanishlari mumkin bo'ladi.

Madaniy meros obyektlarida innovatsion yondashuvni kuchaytirish, xususan, raqamli platformalar orqali virtual sayrlarni taklif qilish, onlayn ko'rgazmalar uyushtirish, tarixiy faktlarni qiziqarli usulda hikoya qiluvchi interaktiv o'yinlar ishlab chiqish ham amaliy ahamiyatga ega. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar dunyodagi eng kuchli targ'ibot vositalaridan biriga aylangan. Ayniqsa, yosh avlod orasida ommalashgan ijtimoiy tarmoqlar madaniy meros obyektlarining marketingida sezilarli ahamiyat kasb etishi mumkin.

Yanada chuqur o'rganishlar shuni ko'rsatadiki, mahalliy meros obyektlarini zamonaviy ko'rinishda targ'ib etish bilan birga, ularning asl mohiyatini saqlash juda muhim. Turistik loyihalarni ishlab chiqishda, ayniqsa, restavratsiya va konservatsiya jarayonlarida tarixiy obidalar o'zining original qiyofasini saqlab qolishi lozim. Bu borada xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish, malakali mutaxassislar xizmatidan foydalanish, shuningdek, barqaror turizm tamoyillarini hisobga olish katta ahamiyatga ega.

Xulosa

Yuqoridagi natija va muhokamalardan kelib chiqib, quyidagilarni ta'kidlash mumkin: madaniy meros obyektlari asosida turistik yo'nalishlarni shakllantirish iqtisodiy daromadni oshirish, madaniy almashinuvni kuchaytirish hamda ijtimoiy ahvolni yaxshilash uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Biroq, bu jarayon to'laqonli samara berishi uchun bir nechta muhim shartlarga e'tibor qaratish zarur. Avvalo, madaniy meros obyektlarining bugungi holatini o'rganish va ular asosida raqobatbardosh turistik mahsulotlar ishlab chiqish kerak. Ikkinchidan, infratuzilmani rivojlantirish, gid-ekskursovodlar tayyorlash, zamonaviy axborot texnologiyalari bilan integratsiyani ta'minlash, xorijiy tillarda axborot berish tizimini yo'lga qo'yish orqali turistlar oqimini ko'paytirish mumkin.

Shuningdek, turistik mahsulotni ishlab chiqishda hududning an'analari, urf-odatlar va zamonaviy talablar o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim. Mahalliy jamoalarning turizm jarayonidan manfaatdor bo'lishi, ular uchun yangi ish o'rinlari yaratilishi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash kerak. Raqamli reklama, mobil ilovalar hamda virtual ekskursiyalar kabi innovatsion yondashuvlar turistlar sonini oshirishga ko'maklashadi. Ayniqsa, tiklanishga muhtoj obyektlarni zamonaviy restavratsiya va konservatsiya jarayonlari orqali qayta taqdim etish soha rivojida muhim o'rin tutadi.

Umuman olganda, madaniy meros obyektlari asosida turistik yo'nalishlarni shakllantirish mavzusi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb bo'lib qoladi. Bu yo'nalishda davlat idoralari, xususiy sektor, mahalliy hamjamiyatlar va ilmiy doiralar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Kelajakda barqaror turizm, raqamli texnologiyalarni joriy etish, ekoturizm va boshqa zamonaviy yo'nalishlar bilan integratsiyalashuv madaniy meros sohasining yangi bosqichga ko'tarilishiga sabab bo'ladi. Natijada, madaniy meros nafaqat o'tmishning guvohi, balki hozirgi avlod va kelajak avlodlar uchun ilhom manbai, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotning tayanch omili sifatida maydonga chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov J., Nosirova D. Turizm tamoyillari: nazariy va amaliy aspektlar. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019. – 256 b.
2. Diyorov A. A., Qodirov B. B. Turizm va madaniy meros: yangicha imkoniyatlar // Ilmiy axborotnomalar. – 2020. – № 3. – B. 31–35.
3. Azizov R. M. Madaniy merosni asrash va targ'ib etishning zamonaviy usullari. – Toshkent: Fan va ta'lim, 2021. – 200 b.
4. World Tourism Organization (UNWTO). Tourism and Culture: Synergies for Local Development. – Madrid: UNWTO, 2018. – 75 p.
5. Qurbanova N. S. Barqaror turizm da innovatsion texnologiyalar roli // Iqtisodiyot va innovatsiyalar. – 2021. – № 4. – B. 44–52.
6. Islomova Z. G. O'zbekistonda tarixi yodgorliklarni restavratsiya qilish tajribasi: ilmiy yondashuvlar // Arxeologiya jurnali. – 2019. – № 2. – B. 17–22.
7. Xalqaro me'rosni asrash jamg'armasi. Rasmiy hisobot. – Toshkent: MEROS, 2020. – 98 b.

8. Toshov S. B. Hududiy turizmni rivojlantirish: tajriba va istiqbollar. – Toshkent: Talqin, 2022. – 150 b.